

in december '42 had bezocht¹), liet de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, mr. E. N. van Kleffens, gezant van Aerssen in mei '43 aan Curtin en Evatt een memorandum overhandigen waarin verklaard werd dat Nederland, hoewel bereid op militair gebied met Australië samen te werken, geen behoefte had aan enig Australisch partnerschap op bestuursgebied. Curtin had hier begrip voor – hij zei in een van zijn toespraken die aan de verkiezingen van augustus '43 voorafgingen (wat Evatt had betoogd, had inmiddels steun gevonden in een deel van de Australische pers²), dat hij het als de plicht (*'the duty'*) van de Australische regering beschouwde,

*'to respect the sovereignty of the territory of Queen Wilhelmina. . . Australia's fate is bound up with that of the Netherlands East Indies and of the French and Portuguese Governments. Australia is almost surrounded by island possessions of these Governments . . . Australia certainly will play a major part in carrying out the restoration to their proper owners of the colonies lying off our coast which have been temporarily lost to them.'*³

Wéér moest Evatt zich aanpassen. Hij deed dat door in november '43 de Australische *High Commissioner* in Londen te instrueren, aan de Nederlandse regering het denkbeeld voor te leggen dat, met eerbiediging van Nederlands soevereiniteit, Australië na de oorlog Nederlands-Timor en Nederlands-Nieuw-Guinea voor lange tijd zou mogen pachten. Voorts droeg hij die *High Commissioner* op, te bevorderen dat van Mook, op dat moment minister van koloniën, zich niet als luitenant-gouverneur-generaal mèt een Nederlands-Indisch gouvernement in Australië zou vestigen. Het pacht-denkbeeld werd door van Kleffens prompt van de hand gewezen en wat van Mook en zijn gouvernement betrof, moest Evatt bakzeil halen: begin april '44 deed hij gezant van Aerssen weten

¹ Helfrich: *Memoires*, dl. II, p. 88. ² Omstreeks deze tijd zei, aldus later van der Plas, 'een Australiër van hoge positie' (wij weten niet wie hij bedoelde) op een bijeenkomst notabene van de *Australia-Netherlands Society* tegen de vertegenwoordiger van de *Shell*: *'Look here. Really, when we kick the Japs out of the NEI, we will have to see to it that we get the control of this oil there. It is stupid that we ran such great danger!'* 'Dat was', voegde van der Plas toe, 'zeker niet kwaad bedoeld, want anders was het niet gezegd in mijn bijzijn. Maar . . . er kwam even naar buiten, dat men dagelijks opbotste tegen het feit dat wij bijna zonder slag of stoot de grote oliebronnen waarvan Australië afhankelijk was, hadden overgegeven. De Australiërs hebben zich aan de zwakke verdediging wel zeer gestoten' (getuige van der Plas, *Enq.*, dl. VIII c, p. 1373) – van der Plas verzuimde hier melding te maken van de vernielingsoperaties die, behalve bij de raffinaderijen van Palembang, overal geslaagd waren. ³ Aangehaald in M. L. George, p. 32.